

Národ žije, kým chce žiť!

(Dokončenie)

Demokratický proces v roku 1968 mal značný vplyv na celospoločenské postoje Mateja Taslera v civilnom aj cirkevnom živote. Snažil sa o obrodu pomerov v evanjelickej cirkvi. Známe je stretnutie evanjelických kňazov na Čertovici dňa 17. apríla 1968, ktoré nevyhovovalo orgánom štátnej a cirkevnej správy. Na ich pokyn M. Taslera 31. októbra 1970 preložili do starobného dôchodku. Chýbajúce dva mesiace do konca roka pracoval ako robotník.

Bol činný na poli kultúrnym nielen v samotnej ev. a. v. cirkvi, ale aj celospoločensky v meste a najmä v miestnom odbore Matice slovenskej. Bol členom výboru v rokoch 1939 – 1944 i v ďalších. Stal sa členom výboru od roku 1968. V náplni mal organizačné záležitosti, hudobný krúžok, divadelné združenie a spevokol.

Začiatky literárnej tvorby M. Taslera siahajú do rokov gymnaziálnych a teologických štúdií. Próza bola výrazovým prostriedkom na vyjadrenie jeho vnútorného čítania. Počas pôsobenia v Brezne sa venoval najmä dramatickej tvorbe. Jeho prvou veršovanou divadelnou hrou pre mládež bol *Ďumbier a hofa*. V réžii Viky Zibríovej túto rozprávkovú hru predstavilo Združenie ev. mládeže v roku 1942. Napísal rozprávku *Morské oko*, ktorú aj sám nacvičil a predstavil v roku 1943. Ďalšiu hru *Nákaza*, ktorej dej čerpal zo SNP, predstavil miestny odbor Matice slovenskej v roku 1947 v réžii Viky Zibríovej. Štvrtú relatívne najúspešnejšiu hru *Lúč Omega* v roku 1947 nacvičil znovu sám autor pod záštitou Ev.

ženského spolku. Mládeži venoval divadelnú hru *Demänová*. Aj v náboženskej tvorbe prejavil obsiahlu aktivitu. Spracoval štedrovečerné veršované pásma pre deti. Zložil veľký počet náboženských piesní a pre väčšinu z nich aj nápevy, poslovenčil 35 piesní zo Zpěvníka, v roku 1949 z hebrejčiny preložil *Ozeáša*, upravoval rôznu cirkevnú literatúru. V jeho literárnej pozostalosti nájdeme 19 dramatických diel, 5 prozaických diel, 55 básní, texty piesní zhudobnené skladateľom JUDr. Vojtechom Wickom (11), nezhudobnené texty (41), náboženské piesne (86), z toho pre deti päť a nesčítateľný počet modlitieb.

Veľa času M. Tasler venoval mládeži, ktorej rozumel a našiel k nej cestu. Pre miestny odbor Matice slovenskej vychoval veľký počet mladých ľudí, ktorí potom prevzali na seba členstvo, verejnú činnosť a funkcie. Bol režisérom nielen svojich vlastných hier. Mal rád Horehronie, okolie Brezna, Nízke Tatry, kde vodil mladých aj starších ľudí. Posilňoval ich zdravie a poznávanie krás Slovenska. Z vychádzok a turistických vychádzok získaval fotografický materiál, ktorý zhromažďoval vo svojich kronikách. V roku 1942 založil filatelistický spolok. Bol členom hudobného súboru v Železiarňach v Podbrezovej. Pôsobil aj v malom Salónnom orchestri v Brezne pod dirigentskou taktovkou Ernesta Kanderu. V celom svojom živote hľadal pravdu a cestu k nej našiel už v mladosti v Kristovom evanjéliu. Vykonal mnoho pre pronárodné slovenské uvedomenie. Viedol, usmerňoval, vy-

chovával slovenského človeka bez ohľadu na sociálnu skupinu, vzdelanosť a vekovú hranicu. Vytváral podmienky pre duchovný život, jeho rozlet aj pre fyzické upevňovanie zdravia. Pripravoval jednotlivcov k vedeniu skupín a spolkov, učil kolektívne nazívaniu, bez sebeckta. Skladal piesne nielen náboženské, ale aj verejné, čím prispieval k veselosti a optimizmu.

V päťdesiatych rokoch bol M. Tasler ako autor a jeho dielo označené za nevhodné. Napriek tomu, že v dramatickej tvorbe pokračoval, nebolo mu umožnené uverejniť ani jedno dielo. Za krivdu morálnu, duchovnú, náboženskú aj svetskú, kto-

rú musel znášať na sklonku svojho života a s ním celá rodina, bol aspoň in memoriam cirkevne po roku 1989 rehabilitovaný a očistený. Tejto chvíľe sa žiaľ, nedožil. Zomrel ako 69-ročný v banskobystrickej nemocnici 14. júla 1975.

Matej Tasler od mladosti až do konca svojho života veľa zažil, skúsil, pretrpel, pretože rástol, pôsobil, vychoval v rôznom prostredí, a to neustále s ľuďmi. Nábožnosť a národnosť u M. Taslera si vychádzali v ústrety a tým si vlastne aj podávali ruky. Vo svojom pronárodnom pohľade prišiel k záveru, že „Národ žije, kým chce žiť.“

Oto Baldovský

Vzácné obrázky

Darca tejto fotografie tvrdí, že zachytáva poškodený Baldovský most. Podľa pracovníkov Horehronského múzea sa mylí. Nepomôžete určiť, či snímka pochádza z Brezna?

Pre objasnenie celkovej podoby ulíc, motivácií vzniku i spoločenského pôsobenia sa musíme vrátiť k historickým pomerom.

Pri spracovaní katalógu a výskume historických zbierok Rímskokatolíckej fary sv. Jána don Bosca v Brezne (pozri správu v breznianskych farských novinách z 19. 12. 2004) sa našiel dôležitý rukopis kronikárskych záznamov piaristickej rehole z rokov 1673 – 1677/1688 (ako zatiaľ najstarší doložený historický prameň, ktorý sa viaže na pôsobenie v Brezne!). V záverečnej časti tohto denníka bol zachytený súpis duší: *Nomina Animarum Parochiae Briznensis conscripta Anno 1674*, kde uvedené údaje vlastnoručne spísal prvý superior Mikuláš Augustín Housenka (P. Nicolaus á Conceptione B. Virgins). Táto evidencia, ktorá je v 17. storočí ešte vzácna a ojedinelá, bola podľa ulíc s ich detailným popisom (v takejto forme sa uskutočnil až v roku 1803 magistrátom pre potreby mestskej domobrany, no nezachoval sa), na základe ktorého môžeme rekonštruovať polohu a smery vtedajších ulíc a vôbec urbanistické členenie mestského priestranstva (sociologické hľadisko nevnímajúcu), aké korešponduje aj so spomínanou tabuľou na Malinovského ulici (Hradbách).

Pri opise vnútrómestskej toponymie použili piaristi orientačné oporné body ako: školu/kostol, faru na námestí, tri brány (Košícká, Hrončianska – v listinách aj ako Dolná brána, Valaštianska; neskoršie sa podľa nich začali nazývať k nim východiacie ulice/cesty) a samozrejme prirodzenú hranicu Hrona vytvárajúcu tzv. predmestia (lat. suburbium). Ulice takto svojím vymedzením a ohraničením celkovo zapadli do urbanistického priestoru (systém opevnenia, objekt Na Bráničke, farská rezidencia), čiže

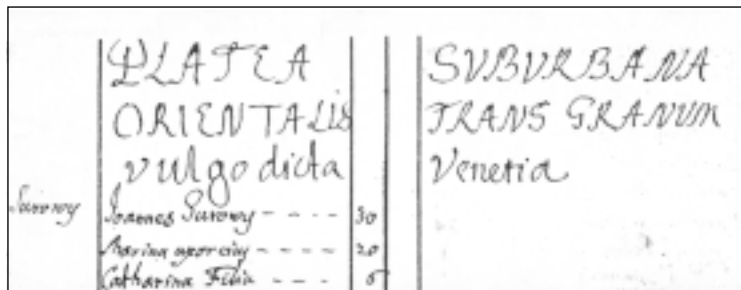
Prechádzky historickým Breznom (2)

Z diela prvého breznianskeho historika

už mali svoje uplatnenie nielen v rozložení, ale tiež pri pomenovaní. Na rozdiel od okrajových ulíc od námestia nemali „ľudové označenie“ (Auf dem Bach – Na potoku, v južnejšej časti Burgundie, Pálenia – dnešná Kukučínova, Kožiareň – nahradená Nábřežím J. Čipku), vznikali spontánne – viazali

chodne (Burgundia, Venetia, v súvislosti s hranicou Hrona) – ako jedny z najstarších uličiek od námestia (v prvej línii Valaská – Košice).

Pri už prvotnom nahliadnutí do súpisu sme si položili viaceré otázky: bol súpis záznamom veriacich (kanonická vizitácia), ktorý urobili pre svoje potreby práve pia-

Zo súpisu obyvateľov vykonaného piaristami (1674), časť Venetia

sa na konkrétneho priorost, regionálne špecifiká (od 19. storočia prešli väčšinou k schematickosti).

Keď sa vyberieme postupne trasami piaristického súpisu, kadiaľ začínali viesť sčítovanie (od školy – menšej kostolnej ulice), zistujeme, že názvy priestranstiev ulíc križujúcich námestie mali zaužívané prívlastkové názvy (označované niekde ako vulgo dicta) hlavne podľa svetových strán: Severná ulica (Sicilia), rozlohy aj polohy: Veľká/Dlhá južná ulica (ako Carinthia, a nie Corinthia ako sa udáva) – v protiklade s Malou ulicou, ďalej podľa umiestnenia predmestských ulíc; Platea suburbana na západe (Lutetia, za Valaštianskou bránou) a vy-

risti po takmer 2-ročnom pobyte v Brezne, podľa domov, rodín – domácností v jednotlivých častiach mesta, či v danom prípade môžeme hovoriť o stave obyvateľov bez ohľadu na vieru? Viedli nás k tomu úvahy, že v tých časoch mala monopolné postavenie na popisy práve cirkev, čo sa zmenilo až za Jozefa II. Po preštudovaní celkovej štruktúry súpisu obyvateľov sme dospeli k záveru, že toto sčítanie malo funkčné zameranie: malo zachytiť celkové počty miestnych obyvateľov a poslúžiť na neskoršie doplnenie prestúpencom – konvertitov (svedčia o tom prítomné prázdné údaje – stĺpce o vierovyznaní, niekde prípadne doplnené písmenom C ako catholicus). Od roku 1675 ich začali

spracovávať samostatne (Liber Convertitorum ab Anno 1674 Parochiae Breznobanyensis) s uvedením často aj celých rodinných príslušníkov, v konkrétnom dni, kedy prestúpili, čím opustili od pôvodného zámeru – uvádzať k súpisu poznámky. Kontroverzným sa stal takisto fakt letopočtu vykonania súpisu, ktorý bol v regionálnej literatúre uvádzaný na rok 1677. Náš historický prameň hovorí o vykonaní súpisu so septembra 1674, čiže spadá do obdobia, ktorému predchádzalo piaristické úsilie o otázku dežmy odvolaním sa na privilégium Žigmunda Luxemburského, arcibiskupské povolenie správy farnosti a pod. Pätnásteho júla 1675 dochádza napokon k vymenovaniu prvotného 6-členného zboru piaristickej rezidence: hlavy rezidence a farára (spovedníka, učiteľa písma a prvouky) farára – hospodára filiálky Predajnej a Lopeja (učiteľa aritmetiky a katechéta, učiteľa parvistov a čítajúcich) robotníka a kuchára.

Súpisový materiál sa vzťahoval na samotné Brezno bez registrácie obyvateľov farských filiálok. Nevieime však, koľko bolo v tom čase príslušníkov jednotlivých cirkví v meste, aký bol podiel pred príchodom piaristov vôbec. Poznáme len neskoršie vizitácie breznianskej fary a filiálky (Mýto, Jarabá, Hronec, Beňuš), ktoré zaznamenávajú počty katolíkov a luteránov z rokov 1754 a 1769, samostatne v knihách z obdobia 1777 – 1786.

Nájdenný denník umožní doplniť a opraviť viaceré faktografické súvislosti predošlých autorov (S. Chalupka, K. Rapoš, A. Hreblay), ktorým sa nepodarilo „vyfažiť“ skutočnú hodnotu tohto prameňa, s ktorým pracovali, pričom sa bez overenia prepisovali dovtedajšie informácie, často skreslené alebo tendenčné (M. Rázus), analyzovať skladbu obyvateľstva, charakter rodiny, mená či typy domácností.

Marek Locek